

PROKURATUUR

Liisa-Ly Pakosta
Justiits- ja Digiministeerium
Suur-Ameerika 1
10122, Tallinn
info@justdigi.ee

Teie: 29.05.2026 nr 8-1/4286-1

Meie: 12.06.2026 nr RP-1-6/26/5371

Prokuratuuri arvamus kriminaalmenetluse seadustiku, väärteomenetluse seadustiku, elektroonilise side seaduse ja teiste seaduste muutmise seaduse eelnõule

Lugupeetud justiits- ja digiminister

Prokuratuur tänab võimaluse eest anda arvamus kriminaalmenetluse seadustiku, väärteomenetluse seadustiku, elektroonilise side seaduse ja teiste seaduste muutmise seaduse eelnõule. Lisaks tänab prokuratuur Justiits- ja Digiministeeriumi, et prokuratuuri aktiivselt kaasati eelnõu väljatöötamisega seotud aruteludele. Tänu sellele on juba eelnõu väljatöötamise faasis arvesse võetud ka prokuratuuri ettepanekuid.

Küsimus selles, millisel moel on sideandmete kasutamine tõendina võimalik kriminaalmenetluses, on seadusandja valik. Prokuratuur toetab eelnõu edasist menetlemist, kuivõrd juba prokuratuurile kooskõlastamiseks edastatud eelnõus sätestatu lahendab olulisi menetluspraktikas tõusetunud vaidlusküsimusi. Siiski palume sideandmete tõendina kasutamise küsimuse reguleerimisel kaaluda ka küsimust, kas juba olemasoleva eelnõuga tuleks täiendavalt sätestada sideandmete säilitamise kohustus raske kuritegevuse vastaseks võitluseks. Nii võib olukord, kus kriminaalmenetluses saab tõendina kasutada vaid ärilisel eesmärgil säilitatud sideandmeid luua olulisi riske kuritegevuse vastaseks võitluseks ning tuua kaasa olukorra, kus raskete kuritegude osas tõendite kogumine on oluliselt raskendatud või koguni välistatud.

Prokuratuurile teadaolevalt on näiteks Siseministeerium ning Politsei- ja Piirivalveamet kooskõlastamiseks saadetud eelnõu väljatöötamisega seotud aruteludel pakkunud välja ESS §111'3 sõnastuses, mis tagaks võimaluse säilitada sideandmeid raske kuritegevusega võitluse eesmärgil arvesse võttes KrMS §126'2 loetletud kuritegevuse kataloogi. Selliselt väljapakutud eelnõu sõnastuses nähakse ette võimalust säilitada selliste kuritegudega võitlemise eesmärgil sideandmeid geograafiliste piirkondade määratlemise põhimõttel ning Eestis rändlusteenust kasutavate abonentidega seotud andmete säilitamise läbi. Euroopa Kohtu lahendiga kooskõlas oleva aluse loomist sideandmete säilitamiseks raske kuritegevuse vastaseks võitluseks toetab ka prokuratuur. Alternatiivina eelnevale toetab prokuratuur ka eelnõus väljapakutud sideandmete kiirsäilitamise regulatsiooni loomist.

RIIGIPROKURATUUR

Wismari 7 / 15188 TALLINN / 694 4400 / info@prokuratuur.ee / www.prokuratuur.ee
Registrikood 70000906

Prokuratuur juhib tähelepanu järgnevale. Eelnõus märgitu kohaselt muudetakse KrMS § 90¹ lg 2 järgnevalt: „Elektroonilise side teenuse osutamisega seotud **ärilisel eesmärgil säilitatavate andmete**, mida ei ole nimetatud käesoleva paragrahvi lõikes 1, kohta võib elektroonilise side ettevõtjale teha päringu kohtueelses menetluses prokuratuuri taotlusel ja eeluurimiskohtuniku loal. Kohtumenetluses võib vastava päringu teha kohus.”. Eelnõu väljatöötamise faasis oli kõnealune säte sõnastatud nii: „Elektroonilise side seaduses **sätestatud andmeliiklusandmete kohta** võib elektroonilise side ettevõtjale teha päringu kohtueelses menetluses prokuratuuri taotlusel ja eeluurimiskohtuniku loal. Kohtumenetluses võib vastava päringu teha kohus.” Nagu eelnevalt märgitud leiab prokuratuur, et ka käesoleva eelnõu jõustamise järel vajatakse jätkuvalt sideandmete säilitamiskohustuse kehtestamist kriminaalmenetluste tagamiseks. Seetõttu oleks otstarbekas ka KrMS § 90¹ lg 2 sõnastamine varasemalt väljapakutud sõnastuses. Samuti ei saa täielikult välistada võimalust, et ka KrMS §90¹ lg 2 tuginedes on vajalik tõendina kasutada selliseid sideandmeid, mida säilitatakse Euroopa Kohtu lahenditega lubatud piirides riigi poolt pandud säilitamiskohustuse alusel.

Andmeliiklusandmete ärilisel eesmärgil säilitamine tähendab selliste andmete säilimist iga sideteenuse pakkuja enda vajaduste järgi. Nii saab sideteenuse osutaja ise otsustada, kui pikka või lühikest ajavahemikku puudutavaid sideandmeid ta säilitab. Kuigi hetkel säilitavad Eestis tegutsevad sideoperaatorid ka ärilisel eesmärgil sideandmeid kuudega mõõdetava ajavahemiku vältel, möönavad ka teenusepakkujad, et ärilisel eesmärgil säilitatavate andmete hoidmise vahemik võib lüheneda. Selline ajavahemik võib tulevikus olla mõõdetav isegi vaid päevadega.

Menetluspraktikas näeb prokuratuur, et nii Eestis kui meie lähiriikides kasutatakse sideandmeid kriminaalmenetlustes eelkõige keeruliste kuritegude lahendamiseks. Seejuures on kuudepikkuste perioodide jooksul säilinud sideandmed olnud abiks topeltmõrva juhtumi lahendamisel (R. Garafudtinov, I. Popov), riigireeturi suhtes läbiviidud kriminaalmenetluses (A. Makarov), inimkaubandusega seotud juhtumites kannatanute tuvastamisel (1-25-877, G-F. Calciu jt). Kõnekelmuste juhtumid on seotud praktikas kümnete SIM-kaartide kasutamisega. Leedu kolleegid on jaganud praktilisi kogemusi kümnete kahtlustatavatega, õhupallidega salakaubaveoga seotud kriminaalasjast, kus oluliseks tõendiallikaks kahtlustatavate omavahel sidumiseks on nii mobiiltelefonid, kui ka GPS-seadmetest leitud SIM-kaardid jne. Seega tagab raskete kuritegude menetlemise vajaduse regulatsioon, kus ka sideteenusega seotud andmete tõendina kogumine on võimalik pikema aja vältel. Kõnealuse probleemi lahendamiseks on prokuratuur ka kooskõlastusringil oleva eelnõu väljatöötamise faasis pakkunud välja sõnastuse õiguslikuks regulatsiooniks, millega säilitatakse sideandmeid Euroopa Kohtu lahendis väljatoodud geograafilise piiritlemise põhimõttel. Sellise regulatsiooni väljatöötamine saab olla seadusandja valik nii käesoleva eelnõu menetlemisel, kui ka eelnõude väljatöötamiseks tulevikus.

Prokuratuur peab vajalikuks tõstatada küsimuse ka selles, kas internetiteenuse osutamisega seotud sideandmete säilitamiskohustuse kitsendamine eelnõus väljapakutud viisil on põhjendatud. Mõistetatavalt ei pruugi kõikide kõnealuste teenuste kohta andmete säilitamine olla käesoleval ajal tehnika arengu tõttu asjakohane. Eelnõus väljapakutud ESS § 111² lg 2 sõnastusest nähtub, et tulevikus säilitatakse internetiteenuse osutamisega seotud andmeid praegusega võrreldes märgatavalt üldisemas mahus. Eelnõus väljapakutud sõnastusega säilitatakse internetiteenusega seotud andmetena järgmiseid andmeid:

1. Kasutajatunnused

2. Kliendi andmed koos temale side toimumise ajal eraldatud avaliku Interneti-protokolli aadressi ja lähtepordi, kasutajatunnuse või numbriga.

Hetkel kehtiva ESS kohaselt kogutakse internetiteenusega seoses järgmiseid andmeid: „Interneti-seansi alguse ja lõpu kuupäev ning kellaaeg konkreetse ajavööndi järgi koos Interneti-protokolli aadressiga, mille on kasutajale eraldanud Interneti-teenuse osutaja, ja kasutajatunnusega“. On küsitav, kas viidatud kehtivas ESS loetletud andmete näol on tegemist selliste andmesideliikluse või asukohaandmetega, millede säilitamise Euroopa Kohtu praktika välistab. Küll ei nähtu väljapakutud eelnõu sõnastusest, kas ka tulevikus on internetiteenuse osutajalt võimalik saada kõiki kehtiva korra järgi säilitatavaid andmeid ning vastuseta jääb küsimus, kas eelnõuga pandav säilitamiskohustus võib kaasa tuua olukorra, kus internetiteenuse osutamise seoses säilivad andmed nii üldistatud tasemel (nt internetiseansi täpse toimumisaja määratluseta), et selliste andmete kasutamise väärtus on küsitav. Kui koos kasutajaandmetega säilitatakse säilitamiskohustuse raames ka nt internetiseansi aega määratleda aitavaid andmeid, ei saa tegemist olla aga selliste andmetega, mida saaks eelnõus väljapakutud sõnastuses kasutada tõendina kriminaalmenetluses, kuivõrd tegemist poleks siis mitte pelgalt ärilisel eesmärgil säilitatavate andmetega, vaid säilitamiskohustuse tõttu säilitatud teabega, mille kasutamiseks KrMS § 90¹ lg 2 väljapakutud sõnastuses volitust ei anna.

Eelnõus sätestatu kohaselt on võimalik julgeoleku tagamiseks andmeid säilitada kuni 6 kuud. Arvestades prokuratuuri menetluslikku kogemust riigi julgeolekuga seotud kuritegude menetlemisel leiab prokuratuur, et eelnõus väljapakutud aeg võib ka julgeoleku eesmärgil andmete säilitamiseks olla liiga lühike. Kehtiva regulatsiooni kohaselt säilitatakse sideandmeid ka julgeoleku tagamiseks vähemalt 12 kuud.

Kokkuvõtvalt toetab prokuratuur eelnõud, kuid soovime meie märkuste ja ettepanekutega arvestamist eelnõu edasises menetluses.

Lugupidamisega

(allkirjastatud digitaalselt)

Taavi Pern
juhtiv riigiprokurör
riigi peaprokuröri ülesannetes